

Humanismus (z lat. *humanus* = lidský)

- základní myšlenkový proud renesance, životní program
- návrat k racionalismu a antropocentrismu
- rovnost všech lidí před bohem, středem světa je osobnost člověka
- „**ad fontes**“ k pramenům (rozuměj antika)
- reformace církve - náprava té římské, omezení její moci (v Německu M. Luther)
- nizozemský teolog a filosof Erasmus Rotterdamský – pokládán za největšího humanistu své doby, vydával díla klasiků a církevních autorit; dílo Chvála bláznovství – prozaická satira lidské společnosti, monolog alegorické postavy paní bláznovství

Renesance

- odpor k středověku, svázanosti člověka ideologiemi a církevními dogmaty
- vznik v severní Itálii v 13. – 14. stol.
- měšťanstvo se díky bohatství stalo mecenáši umění a nositeli kultury
- přírodní a astronomické objevy, rozvoj vědy, důraz na lidský rozum
- objev knihtisku
- architektura: R. Santi, Michelangelo Buonarotti, P. Andrea; Belvédér, letohrádek Hvězda, Telč
- malířství: S. Botticelli, L. da Vinci, Tizian, J van Eyck, H. Bosch, El Greco, A. Dürer, H. von Achen, G. Arcimboldo
- sochařství: Donatello, Michelangelo Buonarotti

Itálie

Dante Alighieri

- pochází z Florencie
- žil 20 let ve vyhnanství

BOŽSKÁ KOMEDIE – duchovní epos

- o lásce a stesku po Beatrici
- „komedie“ – dílo, které končilo spásou duše
- 3 oddíly, v každém 33 zpěvů, 3 průvodci (tzv. trichotomie)
- o putování duše peklem, očištěním a rájem

O MONARCHII – politický traktát, císařská moc nezávislá na papeži

Francesco Petrarca

- básník, prozaik, esejista
- též z politických důvodů vyhnan
- v Avignonu se setkal s šlechtičnou Laurou – inspirace pro jeho milostnou poezii

ZPĚVNÍK – 2 celky, 366 básní, většina psána formou **sonet** (žánr lyrické poezie, 14 versů, 4 sloky – první dvě jsou čtyřverší, další dvě trojverší)

- o nenaplněné lásce k Lauře

Giovanni Boccaccio

- novelista, epik, studoval práva, hodně cestoval
- odpůrce středověku

DEKAMERON – sbírka 100 novel

- o skupině 7 urozených dam a 3 šlechticů, kteří utekli z Florencie před morem a v 10 dnech si vypráví příběhy
- oslava nevázaného života

ŽIVOT DANTŮV

Niccolo Machiavelli

- učenec, spisovatel, politik, vyslanec v mnoha zemích
- zbytek života ale strávil v exilu

VLADAŘ – o absolutistické monarchii

- 26 kapitol: o aspektech vlády, vlastnostech vladaře...
- sílu vidí v diktatuře a silném racionálním panovníkovi
- protipapežské, proticísařské
- nezávislost politiky na etice a náboženství – machiavelismus („účel světí prostředky“)

MANDRAGORA – komedie, ostrá společenská kritika, popírá církevní pojetí života

Ludovico Ariosto

- básník, autor rytířského eposu Zuřivý Roland – epos zpracován v renesančním duchu

Francie

Francois Villon

- první „prokletý básník“, vystudoval Sorbonu
- žil bouřlivým bohémským životem, rváč, tulák, zloděj, několikrát odsouzen (i k smrti), nakonec jen vyhnán z Paříže

MALÝ TESTAMENT – ironické a satirické básně

VELKÝ TESTAMENT – nábožná a dvorská poezie, písně z pařížského podsvětí, hospod i paláců

- vysmívá se sobě i společnosti
- psáno **Villónskou baladou** (3 sloky o 7-12 verších, poslední má poloviční počet veršů, uzavřena veršem, který se opakuje na konci každé strofy)

Francois Rebelaise

- spisovatel a lékař, věnoval se filosofii, archeologii, starým jazykům a mnoha přírodním vědám

GARGANTUA A PANTAGRUEL – pětidílný román, inspirován lidovou četbou o životě obrů

- o historii královského rodu obrů - otec: Grana Gousier představuje středověkého feudálního asketu, syn: Gargantua pěstuje kult svobody a přirozenosti, vnuk: Pantagruel je renesanční postavou
- kritizuje zde vše, co utiskuje přírodu a lidskou přirozenost

Pierre de Ronsard

- francouzský Petrarca

SONETY HELENĚ

Španělsko

Miguel de Cervantes Saavedra

- prozaik, dramatik, básník

- v bitvě přišel o ruku, byl i otrokem, byl vykoupen, poté pro dluhy uvězněn, nikdy se nedostal z bída

DŮMYSLNÝ RYTÍŘ DON QUIJOTE DE LA MANCHA – dvoudílný román, původně satira rytířských románů

– o zchudlém vesnickém zemanovi Donu Quijotovi, který se se svým sluhou Sancho Panzem snaží obnovit zašlou slávu rytířství, no koni Rocinantě bojuje např. proti větrným mlýnům, aby si zasloužil děvečku, kterou nazval princeznou Dulcineou

CELESTÝNA

Anglie

Thomas More

- politik, spisovatel, filosof

- popravený pro velezradu Jindřichem VIII.

UTOPIA – prostřednictvím líčení o utopickém ostrově kritizuje mravy v Anglii

Geoffrey Chaucer

- básník, diplomat, setkal se s Boccaciem a Petrarcou

CANTENBUSKÉ POVÍDKY – cyklus 24 povídek, pestrá společnost si vypráví povídky na cestě k hrobu sv.

Tomáše (každý 4 povídky), hostinský nakonec posoudí, která byla nejlepší

– milostné, legendistické, pohádkové, lidové... povídky

Christopher Marlowe

- dramatik, zemřel při rvačce

DOKTOR FAUSTUS – 1. uvedení Fausta, vrcholné dílo

ŽID Z MALTY – drama, kritika všech velkých náboženství i společnosti vůbec

William Shakespeare

- je mu připisováno více než 37 her

- nejprve hrál divadlo a upravoval hry jiných autorů, poté začal sám psát

- stal se spolunajitelem GLOBE THEATRE

1. období tvorby – veselohry, historické hry s anglickými náměty i ze starověkých dějin

komedie: **ZKROČENÍ ZLÉ ŽENY, SEN NOCI SVATOJÁNSKÉ, KUPEC BENÁTSKÝ, MNOHO POVYKU PRO NIC, JAK SE VÁM LÍBÍ, VEČER TŘÍKRÁLOVÝ**

historické: **JINDŘICH IV. – VI., RICHARD II. – III., TITUS ANDRONICUS, JULIUS CAESAR**

romantické tragédie: **ROMEO A JULIE**

2. období (přelom cca r. 1600)

- z jeho her se vytrácí optimismus

- do díla proniká životní zklamání a pesimismus, ke konci života však přechází ke smířlivému vyrovnání (např. **ZIMNÍ POHÁDKA, BOUŘE**)

tragédie: **HAMLET, OTHELLO, MACBETH, KRÁL LEAR, ANTONIUS A KLEOPATRA**

sonety: 154 sonetů psaných **blankversem** (nerýmovaný pětistopý verš)